

Tussen droom en daad

Op het gebied van de arbeidsparticipatie van (getrouwde) vrouwen is Nederland bezig een achterstand in te halen. Voor de verdeling van betaalde arbeid binnen een huishouden betekent dit dat de mannelijke partner meestal zo'n veertig uur per week werkt, aangevuld door een vrouwelijke partner met een (kleine) deeltijd baan. Veel vrouwen werken dus, maar gemeten in uren verrichten zij minder betaald werk dan mannen.

Is dit een probleem? Lage participatie duidt op het onbenut blijven van menselijk kapitaal en versmalt het draagvlak voor belastingen en premies. Deze macro-economische effecten lijken momenteel minder urgent, nu de arbeidsmarkt niet in staat is om een stijgend arbeidsaanbod op te nemen en er door flexibilisering juist mensen die in (kleine) deeltijd banen willen werken gevraagd worden. Maar kleine deeltijd banen bieden meestal geen financiële onafhankelijkheid en weinig ontplooiingsmogelijkheden. Daarom is een meer gelijke verdeling van betaalde (en onbetaalde) arbeid vanuit emancipatorische overwegingen nog steeds gewenst.

Beleid gericht op herverdeling van betaalde arbeid zal moeten aangrijpen bij de beslissing omtrent het arbeidsaanbod. In economische termen is deze beslissing een afweging tussen 'kosten' (onder andere tijd, die ook anders besteed had kunnen worden) en 'baten' (financieel, maar ook de satisfactie of ontplooiingsmogelijkheden van een baan). Hoe deze beslissing uitvalt hangt af van de hoogte van het loon, en van de waarde die men aan de verschillende zaken hecht. Maar niet alle wensen zullen gerealiseerd kunnen worden: tussen droom en daad staan restricties in de weg. Komt de huidige, ongelijke verdeling van betaalde arbeid nu overeen met de voorkeuren van mannen en vrouwen, of is deze een gevolg van bestaande restricties?

Samenwonende vrouwen en mannen blijken de betaalde arbeid gelijker te willen verdelen, maar slagen er niet in om deze voorkeur op de Nederlandse arbeidsmarkt te realiseren. Deze conclusie volgt uit een onderzoek naar wensen ten aanzien van arbeidstijden¹. Over het algemeen willen vrouwen meer uren werken, en mannen minder. Dat betekent dat er veel behoefte is aan grote deeltijd banen (30-40 uur). Over het gewenste aantal uren werk voor zichzelf en voor de partner blijken vrouwen en mannen het in hoge mate eens te zijn. Om er zeker van te zijn dat met een mogelijke inkomensachteruitgang (mannen verdienen gemiddeld meer dan vrouwen) rekening wordt gehouden, zijn de respondenten met nadruk gewezen op financiële consequenties van een keuze.

Wat zou mannen en vrouwen nu beletten om hun wensen uit te voeren? Als eerste zijn er natuurlijk obstakels aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt. Veel organisaties zijn niet afgestemd op deeltijdwerk in alle functies. Het omgekeerde komt ook voor: in sectoren zoals de schoonmaak of detailhandel is er

juist veel behoefte aan mensen die een beperkt aantal uren willen werken, om pieken op te kunnen vangen. Om deze redenen zal de wens om meer of juist minder te werken vaak niet gerealiseerd kunnen worden, zeker niet in een krappe arbeidsmarkt.

Ten tweede heeft de keuze voor een bepaald aantal uren werk niet alleen gevolgen voor tijd en inkomen nu, maar ook in de toekomst. De overgang van voltijds naar deeltijds werken zal de opbouw van human capital vertragen en zo het carrièreverloop nadelig beïnvloeden. Strikt genomen zouden de respondenten deze gevolgen moeten incorporeren in hun uitgesproken voorkeuren, maar het is menselijk om dit element niet als deel van de voorkeur, maar als een restrictie te ervaren ("Ik zou graag korter willen werken, maar dat kan niet omdat mijn promotie dan in gevaar komt").

Ten derde houdt de wens om een aantal uren betaald te werken, ook een wens voor activiteiten op de andere uren in. Vrouwen die meer betaald willen werken zullen dan meestal minder uren aan huishoudelijke en zorgtaken willen besteden. Wanneer dit niet haalbaar is, bij voorbeeld vanwege gebrek aan kinderopvangplaatsen of een minder grote harmonie tussen vrouw en man waar het gaat om de verdeling van huishoudelijk werk, zal dit consequenties hebben voor het feitelijke arbeidsaanbod van vrouwen.

Door het verschil tussen droom en daad te signaleren is het onderzoeksresultaat een ondersteuning van beleid gericht op het wegnemen van belemmeringen, bij voorbeeld door kinderopvangplaatsen te creëren. Toch is aandacht voor de betekenis van restricties niet de enig mogelijke conclusie. Het opvallende verschil tussen wensen en gedrag kan ook wijzen op een verschil tussen 'stated preferences' en 'revealed preferences'. Als iemand een andere verdeling van betaald werk in het algemeen wenselijk vindt, dan ligt het voor de hand ook in deze zin te antwoorden op de vraag naar wat men zelf zou willen doen. Maar dat zegt nog niet alles over de bereidheid om alle consequenties van zo'n keuze, in de vorm van bij voorbeeld een lager inkomen, in werkelijkheid te aanvaarden. Het onderzoek leert dan niet alleen iets over het verschil tussen wensen en gedrag, maar ook over de mate waarin een meer gelijke verdeling van betaald werk inmiddels een sociale norm is geworden. De invloed van zo'n normverschuiving op gedrag wordt niet meteen zichtbaar, maar is na verloop van tijd des te groter.

E.S. Pelle

1. Y.K. Grift, E.H.M. Mertens, J.J. Schippers en J.J. Siegers, Op weg naar geëmancipeerde arbeidspatronen, *Sociaal Maandblad Arbeid*, april 1995, blz. 222-233. Ook de arbeidsmarktgegevens uit de eerste alinea zijn ontleend aan dit artikel.